

razgovor s matom miloševićem o sterijinim „rodoljupcima“

● *Vi ste na sceni Jugoslovenskog dramskog pozorišta režirali Sterijine »Rodoljupce« (premijera 23. maja 1949), pre više od tri decenije. Sta Vas je privlačilo Sterijinom komediografskom delu i posebno ovoj žestokoj satiričnoj komediji, jednoj od najubojitijih na našoj dramskoj pozornici?*

— Mene je Sterijinom komediografskom delu, a posebno »Rodoljupcima«, privlačilo, pre svega, snažno i ekspresivno slikanje istinitih ljudskih karaktera. Ta istinitost većine likova njegovih komedija, čiji se lako prepoznatljivi predstavnici mogu naći u svim vremenima i u svim društvima, čini njegove komedije svežim i danas. Društveni se odnosi mogu menjati, ali će Sterijinih komičnih, ili tragikomičnih junaka biti uvek. Biće uvek i njegovih komičnih situacija, mada u drugom vidu i drukčije obojenih.

● *Na koji način ste ostvarili režiju Sterijinih »Rodoljubaca«?*
— »Rodoljupce« sam režirao u jedno određeno vreme koje je stavljalo svoje određene scenske zahteve. Bilo je to vreme vladavine takozvanog čistog scenskog realizma. Neprikosnovenost te vladavine primoravala me je da iznalazim puteve kojima ću ispuniti mestimične pukotine i neravnine u Sterijinoj kompoziciji dela, koje bi remetile realistički sklad scenskih zbivanja. Unošenjem mnogih pomoćnih uloga i dosta beznačajnog kratkog teksta, pokušavao sam da sve na sceni izgleda životno uverljivo. Tome je, naravno, doprineo i potpuno realistički, zanimljivi dekor Milenka Šerbana. Međutim, u tim i takvim okvirima, nastojao sam da podcrtanom izrazitošću pojedinih karaktera i snažnom ekspresivnošću nekih scenskih zbivanja podignem tonus predstave iznad strogih realističkih okvira. Dabome, sve to zahvaljujući izvanrednoj glumačkoj ekipi.

Neku godinu posle premijere, kada su stege popustile, pri obnovi naše predstave, oslobodili smo dekor preteranog iluzionizma, a ekspresivnost prikazivanja još smo pojačali.

● *Setite se okolnosti i atmosfere u kojima ste režirali »Rodoljupce«. Sta biste danas menjali u svojoj režiji?*

— Premijeru »Rodoljubaca« u Jugoslovenskom dramskom pozorištu pripremali smo na samom početku njegovog postojanja, znači u punom zamahu i oduševljenju mladosti jednog pozorišta. Bilo je to vreme kada su se i publika i zvanični krugovi odnosili prema Jugoslovenskom dramskom pozorištu s izuzetnom pažnjom. Jugoslovensko dramsko pozorište bilo je u to vreme mezinam društva koje ga je stvorilo. Dakle, u takvim okolnostima sasvim je prirodno da je rad tekao u najboljem raspoloženju onakvom kakvo svaki reditelj može samo poželeti. Razumljivo je da bih danas »Rodoljupce« radio bez svih onih obzira koje mi je nametao diktat scenskog realizma. Ono što je bilo bitno u tadašnjoj predstavi, mislim da ne bih menjao.

● *Na sceni Narodnog pozorišta, neposredno pred rat, 1. marta 1940, Vi ste režirali Sterijino veselo pozorje u tri dejstva »Ženiđba i udadba«. Sta je bitno odlikovalo ovu Vašu raniju režiju jednog Sterijinog dela?*

— Od moje režije Sterijine nedovršene komedije »Ženiđba i udadba«, koju je dopunio i doradio Petar S. Petrović Pecija, prošla je ravno četrdeset i jedna godina. Ne sećam se skoro ničega, što znači da je ni po čemu naročito me odvajam od mnogih drugih mojih režija. Sećam se, u stvari, nebitnih detalja: glavna zavesa je bila slikana (dekor je napravio Vladimir Zagorodnjuk). Na zavesi su bila dva ovalna otvora, ukovirena širokim baroknim slikanim ramom. Kroz te otvore su se na početku predstave pojavljivali neki likovi. Pozornica je najpre predstavljala ulicu, s pročeljem kuće. Dabome, sve slikano. U trenutku kada posetioci ulaze u kuću, pročelje se dizalo i ukazivala se gostinska soba, u kojoj su se odvijala dalja zbivanja. Sećam se i da sam se trudio, podstičući slobodu glumačke komike, da komično nikada ne pređe granice dobrog ukusa i da koreni svega uvek budu u životnoj istini.

● *Koja Sterijina dela ste želeli još da režirate i zašto?*

— Najveći deo svog rediteljskog delovanja proveo sam u okolnostima i prilikama u kojima mi nije bilo moguće da biram za sebe režije, ili da ih sâm namećem. Mogao sam, eventualno, da izbegnem neku režiju, da nisam bio uvek disciplinovan član kuće u kojoj sam radio... Mislim da je u suštini to bilo dobro. Inače ne bih napravio neke od onih predstava koje se obično smatraju mojim najboljim rediteljskim ostvarenjima.

● *Ukažite na reditelje i režije Sterijinih dela, kao i glumačka ostvarenja, koja su nesumnjiv doprinos napretku modernog tumačenja Sterijine komedigrafije.*

— O pozorišnom životu kod nas obavestavam se, već dosta dugo vreme, uglavnom preko štampe, ili po pričanjima. Gledam malo predstava. Prema tome, nemam prava da govorim o onome što nisam video. Ocenjujući one predstave koje znam, ogrešio bih se o druge, možda i značajnije. To isto vredi i za glumačka ostvarenja u Sterijinim delima.

● *Uporedite Gavelinu režiju »Rodoljubaca«, čija je premijera bila 8. marta 1929, sa sopstvenom postavkom ove naše značajne dramske satire.*

— Gavelina predstava »Rodoljubaca«, u Narodnom pozorištu u Beogradu, bila je daleke dvadeset i devete godine. Jasno je da mi je malo šta ostalo u sećanju. U predstavi nisam igrao, a samo sam je jednom gledao. Znam da sam je smatrao odličnom predstavom. Sećam se da je Gavela sva mesta radnje (suprotno meni) ostavljao po Steriji. Tako se prvi čin događao na trgu, a poslednji u beogradskej krčmi na savskoj obali. Sećam se da je Gavela unoio da se u prvom činu čitaju neki autentični politički proglašenja, dok sam ja unio kroz predstavu mnoge rodoljubive deklamacije i pesme. Sećam se, takođe, da me je u poslednjem činu impresionirao štimung pospane krčme starog Beograda.

● *Na kraju ovog razgovora u povodu Sterijinih jubileja — sto sedamdeset i pet godišnjice rođenja (1806) i sto dvadeset i pet godina od smrti (1856) — recite kuda ide i kuda bi trebalo da ide savremena režija i gluma tumačeći Sterijin teatar komike?*

— Činjenica totalne slobode današnje teatarske forme, kao i baratanja pišćevim tekstom (ne ulazim u celishodnost takvih apsolutnih sloboda), svakako pruža rediteljima neslućene mogućnosti izražavanja. Meni se čini da bi, ipak, i danas reditelji, približavajući Steriju stvarnom, neizmišljenom, savremenom gledaocu, trebalo da se pre svega čuvaju izvitoperavanja onoga što je kod Sterije bitno, a to je ljudska i scenska uverljivost.

Razgovarao: Radoslav Lazić

(Beograd, 14. aprila 1981, u godini Sterijinih godišnjica i godini kada je podignuto i otvoreno novo zdanje Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu).

REDITELJSKI ZAPIS
(na marginama režija Sterijine komedigrafije)

traktat o laži

radoslav lazić

STERIJINA ŠKOLA LAGANJA

Ko laže na rečima, laže u svemu. (Indijska poslovice)

Sterijina vesela pozorišta liđu u sam vrh naše nacionalne komediografije.

Njegova najvedrija, najlepršavija, najljupkija, najzabavnija, najmaštovitija, najhumornija, najveselija, najradosnija, najkomičnija komedija *Laža i paralaža* nalazi se u kruni našeg smehotvorstva. Po bogatstvu komičnih, humornih i satiričnih ideja, ova komedija nema premca na našoj pozorišnoj sceni. Lepota i imaginacija poetskih *lagarija* Aleksinih i njegovog dovitljivost u *laži* (Dejstvo prvo, Pozorje šesto), i Mitinih paraboličnih *pa-*

ralaži ovozemaljskog karaktera (Dejstvo vtoro, Pozorje drugo), imaju mesta u svakoj svetskoj antologiji poetskih lagarija.

Tema *laži* česta je u svetskoj književnosti (Molijer, *Skapenove podvale*; Gogolj, *Revizor*; Goldoni, *Lažac*; Iljč i Petrov, *Dvanaest stolica*) — poznati su motivi o lažovu Baronu Minhauzenu, čuvene su lagarije *Nasradin-hodže*; a u našoj narodnoj književnosti veliki je broj priča o laži, pesama, a naročito poslovice i aforizama, na primer: *U laži su kratke noge!*

LAŽ JE VEĆA OD ISTINE

Ostaje činjenica da ovo veselo pozorište nosi naslage jednog prohujalog vremena, prašinu jedne minule epohe, i da okretati stranice ovog bidermajerskog požutelog albuma znači vraćati se u prošlost jednog iščeklog sveta.

Prilagođavajući za savremenije izvođenje ovu klasičnu Sterijinu komediju, zbilja jednu od najbolje napisanih na našem jeziku — za *Srpsko narodno pozorište* u Novom Sadu, jednu od naših najstarijih teatarskih kuća — uveo sam nekoliko novih ličnosti i izveo na scenu i samog Sočinitelja. Ove ličnosti treba da nas vode vremenoplovom u galeriju bidermajerskog građanskog sveta vojvodanskog, a Sterija s Gospođom da nas još jednom podseti na smisao, lepotu i potrebu teatra.